

צ"א (סקי"ב), ובאור לציון ח"א סו"ס כ"ד, וכ"ה באחרונים בדוכתי טובא ואכמ"ל.

בנקיבת הפקק לפני פתיחתו

יח) ובענין נקיבת הפקק נקב גדול ע"מ לקלקלו לפני פתיחתו ואח"כ לפותחו, נר' דאפי' אם נחשיב לפקק הברגה עם הטבעת לכלי, אלא שמחוסר תיקון מועט, בכ"ז יש להתיר לקלקלו ע"י נקיבתו קודם פתיחתו, ע"פ מה שפסק הרמב"ם בפכ"ג מהל' שבת הל' ב', והשו"ע בסי' שי"ד סעיף ו', דמותר להתיר או לנקוב למגופת החבית אפי' בחבית שלמה (וכמשנ"ל (בסקי"א) בשם האחרונים), והיינו משום שאין דרך לעשותו כלי בצורה כזאת [כמבואר בשו"ע שם], א"כ הוא הדין בפקק הברגה דני"ד אע"ג דשם כלי עליו, בכ"ז כיון דלא שייך לעשותו כלי בנקיבתו, דנקיבתו זהו קלקולו ותו אינו ראוי לכלי, הו"ל כמגופת החבית שמותר להתירה או לנוקבה דרך קלקול. ומטעם סתירת כלי אין לאסור, דהא נתבאר לעיל (בסקי"א) דמשום צורך שבת כדי להגיע לאוכל, התירו לאיסור דסתירת כלי דרך קלקול, כל שאין חשש דלפתח יפה (ועשית כלי) קמכוון, כההיא דשבירת המגופה וחבית של מוסתקי דמותר עיי"ש.

ואף אם יאמר האומר שדוקא במגופת החבית, וחבית דמוסתקי, דהוה כלים גרועים הקלו לסותרם לצורך שבת, אבל פקק הברגה דהוא כלי גמור, בזה לא התירו לסותרו דרך קלקול, (אף שאינו מוכרח, די"ל דמגופה דחבית גדולה הו"ל כלי יותר חשוב מפקק הברגה שאינו שוה פרוטה), י"ל דכיון שדרך רוב ככל העולם לזורקו לאשפה בגמר שתית המשקה שבבקבוק, הו"ל כחבית דמוסתקי, ואע"ג דחבית דמוסתקי עשוי מדיבוק שברים ופקק הברגה הוא כלי שלם, עכ"פ זיל בתר טעמא, דכמו בחבית דמוסתקי כיון שהדרך לזורקו בגמר שתיתו מחמת גריעתו, לא חששו בו לעשיית כלי והתירו לנוקבו דרך קלקול, הוא הדין בפקק הברגה כיון שהדרך לזורקו בגמר שתיתו מחמת פחיתות ערכו, מותר לנוקבו דרך קלקול, ובפרט שבני"ד עדיף טפי, דבנקיבתו נקב גדול דרך קלקול לא שייך להשתמש בו יותר כנ"ל. וכ"כ בס' שמירת שכ"ה בפ"ט סוף הערה ס"א בשם הגרשז"א זצ"ל, דלא עדיף פקק זה מחבית דמוסתקי עיי"ש.

א"כ בצירוף כמה צדדי היתר, א' דאע"פ שדעת מרן השו"ע דכלי שלם אסור לקלקלו כדי להוציא למאכל שבתוכו, עכ"פ מאחר שדעת הרי"ף ורוב רבותינו הראשונים דמותר, יש פתח להקל בזה, וכמש"כ ערה"ש וכה"ח ויחזה דעת הנ"ל. ב' דבעודו מחובר עם

לגמר השתיה ואסור אף למ"מ הנ"ל, כההיא דנקיבת החבית דבעושה לה פתח יפה, אף שעיקר כוונתו להוצאת היין אסור, משום שמתכוין גם לעשיית כלי, ואסור אפי' בחבית דמוסתקי, ועוד דכל חידושו דהמ"מ דבאינו מתכוון לתיקון כלי אע"ג דהו"ל פסיק רישיה מותר, היינו דוקא בדבר דכשאינו מכוון לתיקון כלי, אינו תיקון כלי, כההיא דגחלת מתכת דאיירי בה הרמב"ם שם, דכל שאינו מתכוין לצרפו כדרך לוטשי הברזל, אין בזה שום תיקון, אבל בדבר שנתקן ונעשה לכלי ע"י מעשיו, ודאי שחייב ע"ז אף למ"מ אע"פ שאינו מתכוין לעשיית הכלי, וכמש"כ הלח"מ שם שם בביאור וישוב דברי המ"מ דלא לסתרו דבריו אהדדי עיי"ש.

והדברים מפורשים יותר ביתר ביאור בראשונים בשבת סו"פ י"ד (ברמב"ן ובר"ן שם), ובמאירי שבת (דף ק"ג) גבי הא דאמרין (בסוכה ל"ג ע"ב) דאין ממעטים לענבי ההדס ביו"ט משום תיקון כלי, ואי אית ליה הושענא אחריתי מותר, וכתבו ע"ז הראשונים הנ"ל דהיינו משום דבשיש לו הושענא אחרת לצאת י"ח המצוה, אין בזה שום תיקון כלי, דבהדס לריח אין בו שום תיקון במה שממעט לענביו, אבל במקום שעושה מלאכה דתיקון כלי, אפי' שאינו מכוון לזה אסור. ועיין בק"י שבת סי' ב' במש"כ בביאור יסוד זה בטוב טעם ודעת עיי"ש, ולפ"ז בני"ד שע"י פתיחתו עושה פקק מתוקן, אף למ"מ יש בזה איסור דתיקון כלי, ואפי' אם כוונתו לזורקו מיד עם פתיחתו, להנ"ל י"ל דאסור לפותחו, אך עיין בס' שמירת שכ"ה בפ"ט הערה ס"א במה שהביא מהגרשז"א זצ"ל שדן בזה ונטה להקל בכה"ג עיי"ש, וע"ע בשו"ת דברי משה הנ"ל סי' י"ט שהאריך בזה והעלה לאיסורא אף בכה"ג עיי"ש, ויש עוד מה לדון בזה ואכמ"ל.

בתיקון כלי לשעה

יז) ואין להתיר בני"ד מטעם דרוב העולם ככולו דרכם לזורק לאשפה פקקים אלו לאחר גמר שתית המשקה שבבקבוק והו"ל כלי רק לשעה, דאף עשיית כלי לשעה יש בו איסור מדרבנן, כההיא דאין ממעטים לענבי ההדס ביו"ט (מתני' סוכה ל"ב ע"ב) דאפי' בצריך להדס רק לשעה למצותו ביו"ט אסור כמבואר בפוסקים, וכההיא דאין קוטמים עץ לעשותו קיסם לחצוץ בו שיניו (ביצה ל"ג ע"ב), אע"פ שבדרך כלל זורקו לאשפה לאחר השימוש, וכן מוכח מהחזו"א בסי' נ' (סקי"ח) הנ"ל במשחיו סכין להתלמד, וכ"כ במנחת שלמה בסי'

הטבעת מוצמד לבקבוק, לדעת הגרשז"א זצ"ל בטל ממנו שם כלי, כיון שאינו ראוי לשימוש כמות שהוא. ג' דאף אם חשיב לכלי, י"ל דלא עדיף ממגופת החבית שכתבו האחרונים דמותר לנוקבה ולשוברה אפי' בחבית שלמה וכמשנ"ל. ד' די"ל דלא עדיף מחבית דמוסתקי דמותר לסותרה. נר' דיש להתיר בפשטות לנקוב לפקק נקב גדול ע"מ לקלקלו לפני פתיחתו, ואח"כ לפותחו, ודלא כמש"כ בס' חידושים וביאורים (להגר"ח גריינמן שליט"א) שבת סי' י"ח (סוס"ק י"א) להחמיר אף בזה, מטעם דיש לגזור בזה אטו דרכו בחול שעושה בדרך דתיקון כלי, דלענ"ד נר' דדוקא באופן שבדרך פתיחתו בשבת יש חשש שיתכוון לפתח יפה ותיקון כלי בזה גזרו חז"ל דאסור, אבל באופן שבדרך פתיחתו בשבת ל"ש שיתכוין לתיקון כלי, דנקיבתו זוהי קלקולו, אין לנו להוסיף גזרות מדעתנו ולגזור אטו דרך ניתוק הטבעת ותיקון כלי שדרכו בחול. ועוד י"ל דעשיית פקק הברגה טוב ע"י ניתוק הטבעת, הו"ל עשיית כלי רק לשעה (כיון שהדרך לזורקו בגמר השתיה כנ"ל) דאיסורו רק מדרבנן, וממילא אין לגזור לנוקבו אטו דרך ניתוק הטבעת, דהו"ל גזירה לגזירה דקיי"ל דלא גזרינן.

ובענין מחיקת האותיות שעל הפקק ע"י נקיבתו, הנה להולכים אחר פסקי מרן השו"ע יש להקל בזה, וכמו שהעלה בשו"ת יביע אומר ח"ד סי' ל"ח עיי"ש שהאריך בזה, וכ"כ בשו"ת אור לציון ח"ב בעמוד רס"ה בביאורים לתשובה א' (דפרק מ'), ובעמוד רכ"א בביאורים לתשובה ז' עיי"ש, אך להולכים אחר פסקי הרמ"א יש להחמיר בזה מאחר שהרמ"א בס' ש"מ סעיף ג' החמיר בזה, ואין לנוקבו אא"כ יכול להוציא האותיות שלמות בלי לשוברם.

הדינים העולים מהנ"ל

(א) אסור לפתוח בית הצואר שתפרו האומן, אפי' בשחזור ותפרו לאחר גמר מלאכתו. ומינה לכל בגד וכלי שנגמר מלאכתו, כל שחזור האומן וקלקלו מיניה וביה ונראה ככלי שמחוסר גמר מלאכה, יש בזה איסור דמכה בפטיש.

(ב) מותר לנתק או לחתוך זוג של מנעלים או גרבים, שחזור האומן ותפרם מעט, או הדביקם בנייר וכיו"ב, (כמו שמצוי בגרבים חדשות שבימינו), ובלבד שלא יעשה כן בפני ע"ה, ומינה לכל כיו"ב, כל שניכר דהו כלים שנגמרה מלאכתם רק שחזרו ונתחברו בצורה ארעית מותר לנתקם כנ"ל, ואף שהחזו"א בס' נ"ב (סקי"ז) כ' דהיינו דוקא בשעומד להתירו, ורק מתוך שקשה לו או שמתעצל להתירו מנתקו (מותר), אבל בשעומד רק לנתקו ולחותכו, ולא עומד להתירו לעולם, אסור לנתקו ולחותכו דזהו גמר מלאכתו עיי"ש, במקור הדברים בראשונים ובעלי השו"ע לא משמע כן, דכל כהאי היה להם לפרש את זה, וע"ע בס' שמירת שכ"ה פט"ו הערה ר"י, בהערת הגרשז"א זצ"ל על החזו"א, וע"ע בתשובה הבאה (סק"ג).

(ג) כל כלי שניכר לכל שנגמר מלאכתו, אלא שחזור ונסתם ע"י דבר חיצוני כמגופת החבית וגביעי אשל וכל כיו"ב אפי' שמהודק הדק היטב, אין בפתיחתו איסור דתיקון כלי ומותר לפותחו.

(ד) גביעי אשל המחוכרים זה לזה כגופם אסור להפרידם, משום איסור דתיקון כלי מדרבנן, ואף במחוכרים זל"ז רק ע"י הכיסוי שעליהם אין להפרידם זה מזה מחשש איסור מחתך, ולצורך גדול יש להפרידם קצת בחוזק ע"מ שיחתכו שלא במדויק ובשלימות.

(ה) אין לפתוח בשבת פקק הברגה מפת כגון בקבוקי יין ומיץ ענבים שבימינו אשר עם פתיחתן ניתקת מהן טבעת שבסופן.

(ו) אם שכחו לפתוח לפקק הברגה מע"ש, מותר לנוקבו בשבת נקב גדול ע"מ לקלקלו לפני פתיחתו ואח"כ לפותחו.

(ז) ובאשר למחיקת האותיות ע"י נקיבתו, להולכים אחרי פסקי השו"ע יש להקל בזה, ולהולכים אחר פסקי רמ"א יש להחמיר שלא לנקוב לפקק, אא"כ נר' לו שיוכל להוציא האותיות שלמות.

(ח) אף בפקק פלסטיק יש להחמיר שלא לפותחו בשבת, ואם שכחו לפותחו מע"ש, יש להקל לפותחו ע"י קטן, או בשינוי בשינים וכיו"ב.